

שְׁבַעָה, וְאַחַד טֹמָא טֹמָא עָרַב.
 שְׁלֹשָׁה טֹמָאִין בִּמְת, שְׁנַיִם טֹמָאִין טֹמָא שְׁבַעָה,
 וְאַחַד טֹמָא טֹמָא עָרַב. אַרְבָּעָה טֹמָאִין בִּמְת,
 שְׁלֹשָׁה טֹמָאִין טֹמָא שְׁבַעָה, וְאַחַד טֹמָא טֹמָא
 עָרַב. כִּיצַד שְׁנַיִם, אָדָם הַנוֹגֵעַ בִּמְת, טֹמָא טֹמָא
 שְׁבַעָה. וְאַדָם הַנוֹגֵעַ בּוּ, טֹמָא טֹמָא עָרַב.
[ב] כִּיצַד שְׁלֹשָׁה, כָּלִים הַנוֹגְעִים בִּמְת, וְכָלִים

ר' עובדיה מברטנורא

פרק ראשון – שנים טמאים. (א) שנים טמאים במת אחד טמא טומאת שבעה. כולה מחתיין מפרש לה ואזיל: אדם הנוגע במת, טמא טומאת שבעה. דכתיב (צמדזר יט, יא) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים, לפי שהוא נעשה אב הטומאה, שהמת אבי אבות הטומאה הוא: אדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. דכתיב (שס פסוק כז) והנפש הנוגעת בטמא הטומאה הוא: אדם הנוגע בו טמא טומאה, וכל וולד הטומאה אין צו אלא טומאת ערב. אבל חכמים עד הערב, לפי שהוא נעשה וולד הטומאה, וכל וולד הטומאה אב טמא שבעה: (ב) כלים הנוגעים במת גזרו על הנוגע בטמא מת צעודו מחובר למת שיהיה טמא שבעה: (ב) כלים הנוגעים במת וכו'. בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים מיטמאין כמת עלמו, דכתיב (שס פסוק טז) בחלל חרב

ביאור

משנה א

[א] **הקדמה:** בדרך כלל, טומאתם של מקבלי טומאה קלה בדרגא אחת מזו של המטמאים אותם. ו"אב הטומאה" – שבכוחו לטמא אפילו אדם וכלים, הנטמא ממנו נעשה רק "ראשון לטומאה" – שאין בכוחו לטמא אדם וכלים.

המשניות שלפנינו עוסקות במספר בני האדם או הכלים שיכולים להיטמא זה מזה בטומאת מת; כשכל אחד אכן יורד בדרגא מחומרתו של המטמא אותו, ובמקרים מסויימים שבהם מקבל הטומאה אינו יורד בדרגא מחומרתו של המטמא אותו (ראה סדרי טהרות ותפא"י).

[ב] **אֶחָד טֹמָא טֹמָא שְׁבַעָה, וְאַחַד טֹמָא טֹמָא עָרַב.** "טומאת שבעה" היא טומאה שנמשכת שבעה ימים, ואין הטמא נטהר ממנה אלא בהזאת "מי חטאת" של אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי לטומאתו, וטבילה במקוה לאחר מכן (ראה במדבר יט, יא-יט). "טומאת ערב" היא טומאה שנטהרים ממנה בטבילה במקוה בלבד – אפילו באותו היום שנטמא בו, והיא נמשכת רק עד צאת הכוכבים שלאחר הטבילה (ראה שם כב). המשנה תרחיב מיד בפרטי מקרה זה [ושני המקרים הבאים], ותבאר מי מהטמאים טמא "טומאת שבעה" ומי מהם טמא "טומאת ערב".

[ג] **אָדָם הַנוֹגֵעַ בִּמְת, טֹמָא טֹמָא שְׁבַעָה, וְאַדָם הַנוֹגֵעַ בּוּ, טֹמָא טֹמָא עָרַב.** המת הוא "אבי אבות הטומאה", ואדם הנוגע במת נעשה "אב הטומאה". וטומאתו נמשכת שבעה ימים, שנאמר (במדבר יט, יא): "הַנוֹגֵעַ בִּמְת לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם וְטֹמָא שְׁבַעַת יָמִים". [וכן הדין בכל מי שנטמא בטומאת מת בדרגא של "אב הטומאה", שטומאתו נמשכת שבעה ימים – ראה משנה ג ביאור א.]

לעומת זאת, אדם שנגע במי שנגע במת נעשה "ראשון לטומאה", וטומאת "ראשון לטומאה" נמשכת רק עד צאת הכוכבים של יום הטבילה, שנאמר (שם כב): "וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת

משנה א

המשנה מלמדת כמה בני אדם או כלים יכולים להיטמא זה מזה, לאחר שהראשון נטמא במת [א].

שְׁנַיִם טָמְאִים בְּמַת – יש מקרה שבו הנטמא במת יכול לטמא אדם נוסף או כלי, אולם אותו האדם או הכלי אין בכוחם לטמא אדם או כלי שלישי; נמצא שבסך הכל רק שנים נטמאים מהמת; **אֶחָד מֵהֶם טָמֵא טִמְאַת שְׁבָעָה** (טומאה הנמשכת שבעה ימים), **וְאֶחָד מֵהֶם טָמֵא טִמְאַת עָרֵב** (טומאה הנמשכת רק עד הערב) [ב]. **שְׁלֹשָׁה טָמְאִין בְּמַת** – ויש מקרה שבו האדם או הכלי השני יכולים לחזור ולטמא אדם או כלי שלישי, ונמצא ששלשה נטמאים מהמת; **שְׁנַיִם מֵהֶם טָמְאִין טִמְאַת שְׁבָעָה, וְאֶחָד מֵהֶם טָמֵא טִמְאַת עָרֵב. אֲרֵבְעָה טָמְאִין בְּמַת** – ויש מקרה שבו האדם או הכלי השלישי יכולים לחזור ולטמא אדם או כלי רביעי, ונמצא שארבעה נטמאים מהמת; **שְׁלֹשָׁה מֵהֶם טָמְאִין טִמְאַת שְׁבָעָה, וְאֶחָד מֵהֶם טָמֵא טִמְאַת עָרֵב.** המשנה מבארת את כל שלשה המקרים, ומתחילה במקרה הראשון: **בִּיצֵד שְׁנַיִם נְטֵמָאִים מִן הַמֵּת? אָדָם הַנוֹגֵעַ בְּמַת, נַעֲשֶׂה "אֵב הַטּוֹמְאָה" וְטָמֵא טִמְאַת שְׁבָעָה, וְאִילוּ אָדָם אַחֵר הַנוֹגֵעַ בּוֹ, נַעֲשֶׂה רַק "רֹאשׁוֹן לַטּוֹמְאָה", וְטָמֵא טִמְאַת עָרֵב** [ג].

משנה ב

בִּיצֵד שְׁלֹשָׁה נְטֵמָאִים מִן הַמֵּת? כָּלִים הַנוֹגְעִים בְּמַת, נַעֲשִׂים "אֲבֵי אֲבוֹת הַטּוֹמְאָה" [א], וְכָלִים אֲחֵרִים שֶׁנוֹגְעִים בְּכָלִים הָרִאשׁוֹנִים נַעֲשִׂים "אֲבֵי הַטּוֹמְאָה",

ביאור

(במי שנגע במת) תטמא עד הערב" (ראה רע"ב, ר"ש ופירוש הרמב"ם; ועיין במשנה אחרונה ובמלבי"ם שם אות טז). במקרה זה, מאחר שהאדם השני הוא רק "ראשון לטומאה", אין בכוחו לחזור ולטמא אדם או כלים נוספים, ונמצא שרק שנים יכולים להיטמא מהמת. הוראת המשנה מתייחסת למקרה שהשני נגע בראשון לאחר שכבר פירש מהמת. אבל אם השני נגע בראשון בעודו מחובר למת, נעשה אף השני "אב הטומאה", מדין "טומאה בחיבורין" (רע"ב ופירוש הרמב"ם; ראה עוד בענין זה להלן טו, י ביאור א) [1].

משנה ב

[א] **כָּלִים הַנוֹגְעִים בְּמַת.** בתורה נאמר (במדבר יט, טז): **"וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחִלְלֵי חֶרֶב אוֹ בְּמַת... יִטָּמָא שְׁבַעַת יָמִים"**. המלה "חֶרֶב" נראית כמיותרת, שהרי מת מיטמא

עיונים

שפירש מן המת הוא יורד לדרגת "אב הטומאה" (ראה רמב"ן עבודה זרה לו ב ושו"ת הרשב"א א, תי). אכן יש אומרים שאין כל חילוק בדרגת הטומאה של הנוגע במת בין שעה שהוא נוגע לבין שעה שפירש ממנו, רק שמחמת החיבור נחשב הנוגע השני כנוגע במת עצמו (ראה במפרש נזיר מב, ב ותוספות רי"ד עבודה זרה שם; וראה גם קרן אורה לנזיר שם, משנת רבי אהרן טהרות לו, באר משה יו"ד נד וקהילת יעקב טז).

1. לדעת הרע"ב והרמב"ם (טומאת מת ה, ב) דין "טומאה בחיבורין" הוא דין מדרבנן, אולם ראשונים אחרים סוברים שהוא מדאורייתא (תוספות נזיר מב, ב, ועבודה זרה לו, ב; תוספות רי"ד שם בשם רבינו ברוך; ראה תפא"י בועז א). [בגדר "טומאה בחיבורין" נחלקו ראשונים. יש אומרים שכל זמן שהראשון נוגע במת הוא נחשב "אבי אבות הטומאה" כמת עצמו, והוא מטמא את השני טומאת שבעה, ורק אחרי

פרק ראשון

שְׁנֵי שָׁמַיִם בַּמֶּת — אֶחָד טָמֵא טָמֵאת שְׁבַעָה, וְאַחֵר טָמֵא טָמֵאת

רבינו עובדיה מברטנורא

שנים טמאים במת, אחד טמא טומאת שבעה. כולה מחניחין מפרש לה ואזיל: אדם

סייעתא דשמיא

משנה א

במסכת זו יבאר התנא דיני טומאת אוהל שהוא דבר מחודש במת בלבד (כלים פ"א מ"ד ב). וטרם שמתחיל לבאר דיני אוהל, יבאר עוד דבר מחודש שבטומאת מת, שאפשר שאף הנטמא מן המת ואף הנטמא מן הנטמא ממת, יהיו דינם כאב הטומאה, וזהו דבר שלא מצינו כמותו בשאר טומאות, וכמו שיבואר.

למטה מ"אב הטומאה", כגון מ"ראשון לטומאה" ולמטה אינם מקבלים טומאה.

הקדמה.

יש להקדים כאן כמה כללים מענין טומאה וטהרה (וכמה מהכללים שייכים גם נשאר טומאות ולא דוקא בטומאת מת).

"כלים" שאמרנו, אין חילוק אם הם כלי שטף (ר"ל דגרים הנטהרים נשטיפה [=נצטילה] במקוה) כגון כלי עץ ומתכות ובגדים, או הם כלי חרס (שאינו נטהר במקוה אלא נשצירה), דלעולם אין שום כלי מקבל טומאה כי אם מאב הטומאה או מאבי אבות הטומאה ג).

א) קיימא לן, דאדם וכלים אין נטמאים מן התורה כי אם מ"אב הטומאה", ואין צריך לומר שנטמאים מ"אבי אבות הטומאה" (כגון מת עזמו או כלים שנטמאו ממת באופן שנעשו אבי אבות, כמבואר להלן ב), אבל מדבר שהוא

חמדת ישראל

א) ואע"פ שמצינו גם במזורע שמטמא באהל, מ"מ זה אינו כטומאת אהל שצמת, דמזורע מטמא רק בציאתו אל הבית, ויש כמה הדגלים בין "ציאה" של מזורע ל"אהל" של מת, עי' מה שכתבנו בסייעתא דשמיא כלים פ"א מ"ד, ובהשלמות שם בארוכה.

ודע, דאין לקמן פ"ג מ"א שטומאת אהל הוא בשלשה אופנים, או שהטהור מאהיל על הטומאה, או שהטומאה מאהלת על הטהור, או שאיזה דבר מאהיל על שניהם על הטומאה ועל הטהור, וזה השלישי נקרא בגמרא (מס' חולין קכ"ה ע"ב) "טומאת המשכה", דהיינו שהאהל ממשיך הטומאה על הטהור. ורוב הדינים של טומאת אהל נפק"מ בזה גם בזה"ז, לכהן שאסור להטמא למת, וחמור טומאת מת גם בזה מטומאת נבלה ושרץ שבהם אין הכהן מזהר מליגע בהן.

ב) ודע, דכבר העירו האחרונים דלשון זה "אבי אבות" לא מצינו לא בש"ס ולא ברמב"ם, אלא ברש"י בכמה מקומות (על הסורה — חקת יט-כב; על הש"ס — שבת ס"ו ע"א; פירושין ק"ד ע"ב; פסחים י"ד ע"ב, י"ז ע"א; ב"ק ב' ע"ב; חולין ג' ע"א, פ"ח ע"א, קכ"א ע"א). וכן צערוך (צערך חל וצערך טמא). וגם בפיוט על פרשת פרה מר"א הקליר איחא "ואפרה נעשה אב הטומאה והיא מטרתה אבי אבות".

ג) אמנם חילוק יש בין כלי שטף לכלי חרס, דכלי חרס אי אפשר שיטמא להיות אב הטומאה, ותמיד הוא רק ראשון, משא"כ כלי שטף נטמא להיות אב הטומאה, ולפעמים נטמא גם להיות אבי אבות, וכמבואר להלן בפנים.

שבעת ימים וגם אינו צריך הזאת שלי
 ושביעי, אלא טובל במקוה וטהור במה
 וכמ"ש (חקת יט-כז) והנפש הנוגעת (כו) במה
 (מת) חטמא עד הערב.

דין זה שאדם וכלים אינם מקב"ט אלא
 מאה"ט, אין זה רק בטומאת מת בלבד,
 אלא הוא דין כללי בכל הטומאות
 שבעולם.

"הזאת שלישי ושביעי" היינו שמים
 על דבר הטמא (בין אדם ובין כלים) מי חטא
 (מיס שנחקדשו באפר פרה אדומה, דהיינו שחטא
 מהאפר לחון המיס חיים שכללי) ביום השלישי
 וביום השביעי מטומאתו, כמו שנאמר (ויק)
 יט-יט) "והזה הטהור על הטמא ביום
 השלישי (ה) וביום השביעי" (ו), ולאחר שהיה
 עליו ביום השביעי טובל במקוה וטהור
 לחולין ולמעשר שני מיד, ועדיין טמא
 לתרומה וקדשים ולהיכנס למקדש עו
 שיעריב השמש שאז נטהר לגמרי, כמו
 שנאמר (שס שס) "ורחץ במים וטהר
 בערב" (ז).

(ב) יש דין חדש בטומאת מת, דכל דבר
 הנטמא בטומאת מת, בין אדם ובין כלים,
 לא שנא כלי מתכות או כלי עץ או בגדים
 (והשם הכלל להם הוא "כלי שטף" [מפני שיש להם
 טהרה נמקוה]), אם נטמא להיות אב הטומאה
 (וכל שכן אבי אבות כלהן), אזי יש בו שתי
 חומרות, א', שהוא טמא שבעת ימים ולא
 רק טומאת ערב, ב', וצריך הזאת מי חטאת
 שלישי ושביעי כדי לטהר אותו (ד). ודוקא
 כאמור, שנטמא באופן שנעשה "אב
 הטומאה" (עי' להלן במשנה כמה ציורים לזה),
 אבל הנטמא באופן שנעשה רק "ראשון"
 אין בו שתי חומרות הנ"ל, שאינו טמא

חמדת ישראל

(ד) חומרת הראשונה שהוא טמא שבעת ימים מצינו גם בקל"ט שאר טומאות, כגון בזב וזבה ונדע ונדע
 שכל אלו טמאים ו' ימים, אבל חומרת השניה שטהרתו הוא רק בהזאת שלישי ושביעי לא מצינו אלא בטומאת
 מת בלבד. אמנם גם חומרת הראשונה דטמא ו' ימים חמיר מת מכל אינך, דכל אינך הנ"ל הם עלתם
 הטומאה שנטמאה, אבל דבר שנטמא מהם אינו טמא אלא עד הערב (ואף משכב שנעשה אב), משא"כ זנות,
 אף הנטמא מהמת טמא ו' ימים, ובכך הוא מיוחד (עי' כלים פ"א מ"ד ע"ג) כשעורה שהוא מטמא טומאת שבעה
 ושם נא"ר, ואף טומאת בעל נדה הוא ג"כ מחמת טומאת עינו מפני הבעילה ולא מפני הנגיעה, עי"ש).

(ה) ההזאת נריכה להיות דוקא ביום ולא בלילה, בדכתיב "ביום" ו"ביום", וגם טבילה האו"ז במים ס"ל לרי"א
 שצריכה להעשות דוקא ביום (עי' מס' מגילה פ"ג מ"ה [דף כ' ע"א] ובספיעתא דשמיא שס).

(ו) ההזאת נריכה להיות ע"י אוב, שיטבלם במי חטאת ומוזה בהם על האדם והכלים הטמאים, ולכחילה נרין
 שלשה קלמי אוב, ומנוה לאגדן יחד, ובדיעבד די בשנים (עי' פרה פ"א מ"ט ובספיעתא דשמיא שס).

(ז) דע, דלכ"ע אסור להיות ההזאת הראשונה לפני יום השלישי, שנאמר "שלישי" ולא קודם לכן, ואפילו
 בדיעבד לא עלתה לו הזאת אם היה קודם שלישי, אלא שנחלקו תנאים (יומא ח' ע"א) אם מותר להשהות
 הזאת, כגון שיה ברביעי ובשמיני לטומאתו, ר' מאיר ס"ל הקיש הכתוב הזאת לטבילה, מה טבילה בזמנה
 מזה אף הזאת בזמנה מזה, ור' יוסי ס"ל דלא הוקשה הזאת לטבילה, והזאת בזמנה מזה, וכל זה
 לכחילה, אבל בדיעבד אם היה ברביעי ובשמיני לדברי הכל עלתה לו הזאת (רש"י שם [ועי' במס' יומא פ"א
 סוף מ"א ובספיעתא דשמיא שס, ובהע"י שם ובהשלמות שס]).

ואם היה עליו בשלישי ולא היה ברביעי, נחלקו הראשונים אם אפשר להזות עליו משמיני ואילך, דיש
 אומרים דמוס עליו בשמיני ואילך (רמב"ם פ"א מה"י פרה ה"ב, וכן ס"ל להרי"א במס' יו"ט שם), אבל יש
 אומרים שאם הפסיק בין הזאת להזאת יותר משלשה ימים לא עלתה לו הזאת, אלא צריך להחמיל מחדש
 ההזאת הראשונה (ראב"ד שם, ועי' רש"י קידושין פ"ג ע"א).

דע, שמדרבנן אין מוין על הטמא בשבת (כמבואר במשנה פסחים פ"ז מ"ב) [אע"פ שאין בהזאת שום איסור

אהלות פרק א שנים שמאים (א)

ג

סייעתא דשמיא

היינו המת (נזיר נ"ג ע"ג), לכן על שם זה נקרא כלל זה בשם "חרב הרי הוא כחלל".

ורין זה שאף הכלי הנטמא נעשה אבי אבות, הוא רק בכלי שנגע במת עצמו, אבל לא בכלי שנגע בכלי שהוא אבי אבות [כגון שנגע במת], דהלימוד בקרא הוא רק כשהחרב נגע בחלל, אבל כשכלי נגע בכלי שהוא אבי אבות, אז כלי השני הוא רק אב.

ודע, שבכלל הלכה זו של "חרב ה"ה כחלל", נכלל עוד דין, והוא שכמו שכלי הנוגע במת אין הכלי יורד מדרגה, אלא נטמא להיות אבי אבות, כמו כן כלי הנוגע באדם שהוא אב הטומאה על ידי מת (כגון שנגע במת או שנגע לכלים שנטמאו ממנו כנ"ל שהם ג"כ אבי אבות) ונקרא אדם זה "טמא מת", מפני שנטמא ממנו, אין הכלי יורד מדרגה, אלא נעשה אב הטומאה כמו האדם עצמו, והיינו בין לענין שהכלי טמא ז' ימים וצריך הזאה ג' וז' כמו האדם שטימאו (מדן אב הטומאה מחמת מת כנ"ל אות ב'), ובין לענין שיש בכחו של כלי זה לטמא אדם וכלים להיות ראשון, שכיון שהכלי הוא אב הטומאה, דינו ככל אב הטומאה שמטמא אדם וכלים (כנ"ל באות א').

ג) דין אחר מחודש יש בטומאת מת הנקרא "חרב הרי הוא כחלל", והיינו, דבעלמא, כלים הנטמאים מאיזה טומאה שהיא, הכלים יורדים מדרגה אחת ממדרגת הטומאה עצמה, דהיינו שכשהטומאה היא אב הטומאה (כגון שרץ) אז הכלי הנטמא ממנה נעשה רק ראשון, אבל בטומאת מת, כלים הנטמאים מן המת (שהוא אבי אבות, אינם יורדים במדרגה, אלא נטמאים ג"כ להיות אבי אבות כמדרגת המת עצמו. כגון חרב הנוגע במת ט), אזי החרב נעשה ג"כ אבי אבות הטומאה כמדרגת המת, ומעתה בכח החרב לטמא אדם וכלים שיהיו אב הטומאה, כי החרב הוא אבי אבות. וזהו פירושו של "חרב הרי הוא כחלל" — "חרב" הנוגע במת, "הרי" דינו "הוא, כחלל", היינו ההרוג עצמו (הרוג נקרא חלל, כמו "כי ימלא חלל" [פר' שופטים כא-א]), דהיינו שנעשה אבי אבות הטומאה כמו המטמאו.

ומפני שדין זה נלמד מן הפסוק (חקק יט-טז) "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב", שבא ללמד ז', שכלי שנגע במת כגון חרב שנגע למת, הרי הוא עצמו כמו חלל,

חמדת ישראל

מלאכה], שגזרו חכמים שמא יעביר את המי החטאת או האזוב ד' אמות ברשות הרבים, כענין שגזרו בשופר ובלולב ובמגילה (גמ' פסחים ס"ט ע"א). וא"כ להשיטות הנ"ל דס"ל דצריך שבין הזאה להזאה לא יהיה הפסק יותר מג' ימים, א"כ כשחל שביעי שלו בשבת הפסיד הזאה ראשונה (וכ"כ הראש"ד בפ"ו מהל' קרבן פסח ה"ו), ולדידו צריך ליזהר מתחלה שלא יעשה הזאה הראשונה ביום ג' בשבוע כדי שלא תחול הזאה שניה בשבת. אבל לשיטת הרמב"ם ודעימיה דס"ל דמותר להיות הפסק יותר מג' ימים בין הזאה להזאה, אזי כשחל שביעי בשבת מוזין למחרת השבת (עי' רמב"ם הל' ק"פ שט).

ח) ואין חילוק באיזה אופן נטמאו, אם על ידי נגיעה במת, או על ידי אהל המת (עי' לקמן במשנה ג' בשפוד המחובר באהל, והרי השפוד לא נטמא אלא מחמת האהל, ועי' רמב"ן ב"ב כ' ע"א בשם ר"ת). ועי' רמב"ם (פ"ה מטו"מ ה"ג).

ט) חרב הוא פשוטי כלי מתכות וראוי לקבל טומאה.
י) דמאי נפק"מ אם נהרג על ידי חרב או סתם מת ולהלן בקרא, אע"כ ללמדנו שחרב (כלומר כלי שנגע להרוג) הרי הוא כחלל.

אהלות פרק א שנים טמאים (א)

ד

סייעתא דשמיא

וגם דין זה הוא רק בכלי שנגע באדם, כענין הכתוב, אבל לא בכלי שנגע בכלי שהוא אב, דכלי שנגע בכלי שהוא אב, נעשה רק ראשון י.

נמצא שבב' אופנים נתחדש דין זה שכלים אינם יורדים מדרגה מן מטמא, א) בכלים הנוגעים במת, שהכלים נעשים אבי אבות כמו המת, ב) בכלים הנוגעים באדם שנטמא ממת, שהכלים נעשים ג"כ אב כמו האדם י.

ובא התנא לבאר החידוש שיש בטומאת מת מה שאין בכל הטומאות,

ודין זה לא נלמד מפסוק ד"חלל חרב" הנ"ל בפרשת חקת (דהלא שם מדנר הכחוש מהנטמא ממת ענמו שהוא אבי אבות הטומאה), אלא נלמד מפסוק אחר בפרשת מטות, שנאמר (מטות לא-נד) "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי", דמיירי שם מאדם ההורג נפש שהוא אב הטומאה, וקאמר רחמנא שהבגדים שהוא לבוש בהם טמאים ג"כ שבעה, הרי שכלים הנוגעים באדם שהוא אב הטומאה נעשים ג"כ אב הטומאה כמו האדם ולכן טמאים שבעה יא) [דראשון אינו טמא שבעה כנ"ל] (ספרי פרשת חקת).

חמדת ישראל

יא) ואע"ג דכלל מקום שכתוב טומאת בגדים הוא דוקא באותן בגדים שהאדם נוגע להן בעוד שהאדם נוגע להטמא (היינו "בחיבור") אמנם כאן הדין שטמא בגדים אפילו לאחר פרישתו מהמת. (ועי' ביאור הגר"א י"ד ס' שט"ט סק"ב).

יב) נמצינו למדין, דכלים ככלים לעולם הנוטמאים יורדים מהמטמאים מדרגה אחת, שאם המטמאים אבי אבות (כגון שנגעו במת ענמו) אז הנוטמאים הם רק אב (מפני שכתורה לא נחדש שהטמא יהא כמטמא אלא כשהכלי נוגע בחלל ענמו), ואם המטמאים אב (כגון שנגעו לכלי אבי אבות או לאדם שהוא אב), אז הנוטמאים הם רק ראשון (מפני שכתורה לא נחדש שהטמא כמטמא אלא כשהכלי נוגע באדם).

יג) ואע"פ שדין זה השני ר"ל כלי הנוטמא מטמא מת לא נלמד מקרא דחלל חרב אלא מקרא דפר' מטות ה"ל, אעפ"כ גם הוא נקרא בשם "חרב הרי הוא כחלל" (עי' רש"י פסחים י"ד ע"ב ד"ה בחלל, ופסחים ע"ט ע"א ד"ה רחמנא), כיון דבשני האופנים דין הכלי כמו המטמא, וגם שוין הן בקצת פרטים זה לזה (כגון להי דס"ל דרך כלי מתכות נאמר דין חרב ה"ה כחלל [עי' להלן], אזי בשני האופנים הדין כן דרך כלי מתכות דין הכלי כהמטמא).

יד) ופרטי דין זה של "חרב ה"ה כחלל" יש כמה מחלוקות בראשונים, ונפרט קצת מהן — והר"ב (לקמן מ"ג, ובפ"א מ"ח) דמטמא גם באהל כמו מת, וכן ס"ל להחוס' במס' שבת (י"ז ע"א) ובשאר מקומות. אבל דעת הרמב"ם (פ"ה מטו"מ ה"ג) ורש"י (חולין ע"א ע"ב) שרק לענין שדרגתו אבי אבות הטומאה הוא דומה למת אבל לא לענין שיטמא בכל האופנים שהמת מטמא, דדוקא במגע מטמא. ודעת רמב"ן (בפיה"מ חקת יט-עו) הוא שמטמא במגע ובמשא ולא באהל. ועי' במשנ"א לקמן במשנה ד' שכתב שהעיקר כהרמב"ם כדמוכח בכמה מקומות.

טו) באזהר מין כלי אמרינן "חרב ה"ה כחלל", דעת רש"י ור"ם והראש"ד דרך כלי מתכות (דומיא דחרב) אלא אב הטומאה, ואם נוגעים באדם הנוטמא ממת [ב"טמא מת] נעשים רק ראשון (וכבר הקשו הראשונים דהלא דין כלים הנוגעים באדם נלמד כפי' מטות מ"וכבסתם בגדיכם" וסתם בגד אינו ממחכת, ומירצו ד"ל דמיירי בבגד ממחכת, עי' ר"ע). אבל דעת הר"י מסימפונט (מוצא צ"ש כאן) והרמב"ם (בפירושו כאן ובחיבורו פ"ה מטומאת מת ה"ג) וכן הוא דעת הר"ב, שדין חרב ה"ה כחלל נאמר בכל הכלים, אף בכלי עץ ועור ובגדים. ודע, דלא נחלקו הראשונים הנ"ל אלא בכלי עץ ועור ובגדים שהם כלי שטף [שמועיל בהם טבילה], אבל

ה אהלות פרק א שנים נטמאים (א)

עֲרַב. שְׁלֹשָׁה טַמְאִין בַּמָּת — שְׁנַיִם טַמְאִין טַמְאָת שְׁבַעָה, וְאַחַד טַמָּא

סייעתא דשמיא

שיוכל לטמאות אדם וכלים. ודין אלו השנים הוא כך —

אַחַד הראשון, טַמָּא טַמְאָת שְׁבַעָה, וגם צריך הזאת שלישי ושביעי, מפני שהוא אב הטומאה.

וְאַחַד, השני, טַמָּא רק טַמְאָת עֲרַב. ר"ל שטובל ונטהר בערב, מפני שהוא רק ראשון (ד). ולא ביאר התנא עדיין איזה אופן הוא, ולהלן יחזור לבאר בפרטיות.

(ב) שְׁלֹשָׁה טַמְאִין בַּמָּת, פירוש, מצינו אופן אחר באדם וכלים הנטמאים ממת, שהטומאה מתפשטת לשלשה מהן זה אחר זה. ודין אלו השלשה הוא כך —

שְׁנַיִם, שנים הראשונים שנטמאו זה מזה, טַמְאִין טַמְאָת שְׁבַעָה, וגם צריכין הזאת שלישי ושביעי, מפני שהן אב הטומאה.

וְאַחַד השלישי, טַמָּא רק טַמְאָת עֲרַב. ר"ל שטובל ונטהר בערב, מפני שאינו אלא ראשון. ולא ביאר התנא עדיין איזה אופן הוא, ולהלן במשנה ב' יבאר בפרטיות כיצד.

שכל הטומאות אדם וכלים אינם נטמאים אלא ממקור הטומאה, מפני שרק המקור הוא אב הטומאה אבל המקבל מן המקור הוי רק ראשון, ואדם וכלים אינם נטמאים מראשון, אבל בטומאת מת כיון שגם המקבל מן המקור הוא אב הטומאה, לפיכך אפשר שיהיו אדם וכלים נטמאים גם ממקבלים, ואפילו ממקבלים שניים ושלישיים כל זמן שהם עדיין אב הטומאה, וכמו שיבואר.

ומפרט שלשה אופנים שהמקבלים נעשים אב הטומאה זה מזה, עד שנעשה ראשון, ששוב הטומאה לא תתפשט על אדם וכלים, כיון שאדם וכלים אינם נטמאים מראשון ולמטה.

(א) שְׁנַיִם טַמְאִים בַּמָּת, פירוש, מצינו אופן אחד באדם וכלים הנטמאים ממת, שהטומאה מתפשטת לשנים מהן, שהשני נטמא מהנטמא הראשון שנטמא מהמת, והוא דבר שלא מצינו כזה בשאר טומאות שהמקבלים השניים יהיו אדם או כלים, כיון שהמקבל הראשון אינו אב הטומאה

חמדת ישראל

לא בכלי חרס, דכלי חרס לא שייך לעולם שיעשה לא אבי חצות ולא אב, דקי"ל דכלי חרס ואוכלין אינם נעשים אב הטומאה לעולם (עי' חספתא פ"א ה"ב).

נמצינו למדין ג' חילוקים בזה —

(א) בכלי מחכת כו"ע מודו דאמרינן זהו חרב ה"ה כחלל.

(ב) בכלי חרס כו"ע מודו דלא אמרינן זהו חרב ה"ה כחלל, ואינם נעשים אלא ראשון בעלמא.

(ג) בשאר כלי שטף כגון כלי עץ ועור ובגדים נחלקו זהו הראשונים.

[ולענין הלכה אם מותר לכהנים לטמאות לחרב שנטמא במת, נחלקו בזה גדולי עולם, והרמ"א (יו"ד

ס"ט) מביא דעותיהם, ומסיים שנהגו להקל ואין מזהירים מזה].

(ד) ולכן לא שייך שיחפשט הטומאה להלכה על אדם וכלים, כדאמרן שאינם נטמאים רק מאב הטומאה מראשון.

אהלות פרק א שנים טמאים (ב)

טמאת ערב. ארבעה טמאין במת — שלשה טמאין טמאת שבועה, ואחד
טמא טמאת ערב. כיצד שנים — אדם הנוגע במת, טמא טמאת שבועה.
ואדם הנוגע בו, טמא טמאת ערב: ב כיצד שלשה — כלים הנוגעים
רבינו עובדיה מברטנורא

הנוגע במת, טמא טומאת שבעה. דכתיב (נמדנר יט) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא
שבעת ימים, לפי שהוא נעשה אב הטומאה, שהמת אבי אבות הטומאה הוא: ואדם הנוגע
בו, טמא טומאת ערב. דכתיב (שס) והנפש הנוגעת חטמא עד הערב, לפי שהוא נעשה אב

סייעתא דשמיא

טמאת שבועה. שהמת הוא אבי אבות,
והאדם נטמא לאב הטומאה, והוא הנקרא
"טמא מת" (טו).

ב — ואדם הנוגע בו, בהאדם האב
הטומאה. טמא רק טמאת ערב כיון
שאינו אלא ראשון (טז). [ואופן זה נקרא "א
אדם ב ואדם"] [ציור א'].

ודע, דמשנתינו מיירי שבשעה שהאדם
השני נגע להאדם הראשון כבר לא היה
האדם הראשון מחובר להמת, דבעודו
מחובר למת (דדברים שהמת מטמא אותו, על ידי
נגע משא או אהל), נטמא האדם השני טומאת
ז', וזהו נקרא "טומאה בחיבורין" (יז). אמנם
היינו דוקא לתרומה ולקדשים (יח).

נמצינו למדין שה"טמא מת" (אדם
שנטמא ממנו) הוא אב הטומאה וטמא שבעה
[והמת שטימאו הוא "אבי אבות
הטומאה"], והאדם השני שנטמא מהטמא
מת הוא רק ראשון וטמא רק טומאת ערב.

חמדת ישראל

(טו) כמ"ס (חקק יט-יא) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים.
(טז) כמ"ס (חקק יט-כב) והנפש הנוגעת (להטמא ממנו) חטמא עד הערב.

(יז) ונחלקו הראשונים אם זהו דין דאורייתא (כן הוא שיעט המוס' במיר מ"ז ע"ג) או רק דין דרבנן (כן הוא
שיעט הרמב"ם פ"ה מטומאת מת ה"ב, וכ"כ הר"ב בלן). ורבו החילוקי דינים והשיטות בדיני חיבורין, במה ובאיזה
אופנים הדברים אמורים, והמוס' רי"ד במס' ע"ז (ל"ז ע"ג חלטה ד"ה דאורייתא מלי) מביא משם רבינו ברין
"בחיבור טהרות שחיבר" דחיבורין הוא מן המורה, בין אדם בלדס בין אדם בכלים בין כלים בכלים.
(יח) שאסור ליגע בהן עד שיספור ז' ימים וזה ג' ח', אבל לא מיר, שאינו סותר מירמו נגע בהם.

ג) ארבעה טמאין במת, פירוש, מצינו
גם אופן אחר באדם וכלים הנטמאים ממת,
שהטומאה מתפשטת לארבעה מהן זה אחר
זה. ודין אלו הארבעה הוא כך —

שלשה שלשה הראשונים, טמאין טמאת
שבועה, וצריכין הזאת שלישי ושביעי,
מפני שהן אב הטומאה.

ואחד הרביעי שנטמא מהנטמא השלישי,
טמא רק טמאת ערב. ר"ל שטובל ונטהר
בערב, מפני שאינו אלא ראשון. ולהלן
במשנה ג' יבאר בפרטיות כיצד.

וחזור התנא ומבאר בפרטיות מה הן
שלשה האופנים הנ"ל. ומתחיל
באופן הראשון.

פיצד שנים, כיצד הוא האופן של "שנים
טמאין במת" שאמרנו בו שהראשון טמא
טומאת שבעה, והשני רק טומאת ערב —

א — אדם הנוגע במת, טמא האדם